



MIRADOR

JOSEP MURGADES

«Hem de fer objecció de llengua»

El director de la revista 'Els Marges', Josep Murgades (Reus, 1951), recorda la importància que tingué fa 40 anys el "Manifest d'Els Marges", un toc d'alerta sobre la salut de la llengua titulat "Una nació sense Estat, un poble sense llengua?". I contraataca amb un altre: "Objecció de llengua".

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser
Fotografies de Jordi Play / instagram.com/jordiplay

En l'últim número d'*Els Marges*, el de tardor, fa un pròleg de record i actualització del famós "Manifest d'Els Marges", que es va publicar ara fa quaranta anys. Per què, en aquell moment, va aixecar tanta polseguera?

—Hi va haver molt de marro polític i batusses...

—Batusses intel·lectuals?

—Sí, enrenou intel·lectual. Tot i que jo, en aquella època, ni treballava ni vivia a Catalunya —no devia ser català, per a segons qui— i no em vaig assabentar de tot. Treballava a Alemanya, a Ratisbona, i tot m'arribava per correu. Deien que havia tingut ressò però no ho vaig veure fins que vaig tornar a casa per passar el Nadal amb la família i vaig poder seguir la polèmica que va aixecar. Després vaig tornar cap a Ratisbona i sé que va provocar enrenou durant mesos encara. Amb motiu d'això, vaig pensar que ja tenia tema per l'editorial d'aquest número, que és quan es compleixen 40 anys d'aquell Manifest. I havia d'anar una altra vegada de la situació de la llengua.

—També recorda al pròleg que, en aquell moment, els van acusar de tot i més: uns els deien alarmistes, d'altres els comparaven amb els feixistes italians i uns altres els van acusar de "lerrouxistes". Insults de totes bandes.

—Sí, sí. Hi havia l'insult per l'insult però també lectures esbiaixades i tergiversadores que ens feien dir el que no havíem dit mai. Pretenien que nosaltres gairebé havíem posat data de desaparició a la llengua catalana. I nosaltres mai no vam jugar a fer profecies perquè som filòlegs i no futuròlegs i ves a saber que passarà el dia de demà. En tot cas, va fer caliu i va tenir diferents conseqüències.

—Però què defensaven llavors que fos tan polèmic?

—El títol d'aquell manifest era prou indicatiu: ens demanàvem fins a quin punt podia sobreviure una llengua mancada d'Estat. Aquesta era la pregunta. Ho formulàvem en termes dubitatius. Hi havia molta expectativa. Feia tot just quatre anys que s'havia mort el dictador i hi havia una gran decepció —*el desencanto*, en deien en castellà—. Els primers anys després de la mort de Franco no es complien tantes expectatives com s'havien covat. Aleshores, en propòsit de la llengua, ens preguntàvem si tot allò no podria saldar-se amb la desaparició de la llengua. Ningú no s'havia plantejat seriosament que les llengües, totes, en determinades circumstàncies poden ser substituïdes, si no en la seva totalitat, sí en determinades zones de l'idioma.

—Per exemple?

—Per exemple, l'espanyol, a les Filipines o a Puerto Rico ha estat substituït per l'anglès, que és una llengua molt més forta i hegemònica. Nosaltres ens referíem a la llengua catalana, però sense profetitzar sinó advertint que la possibilitat era real i que calia tenir-la en compte. Deixant de banda si tindrem o no tindrem Estat propi, si aconseguirem que l'Estat que ja tenim deixi de ser hostil, què es pot fer des del nostre món d'estudiosos per evitar que la llengua desaparegui —com ha passat també amb el català a la Catalunya Nord.

—És el cas més pròxim.

—És clar. I ara podem mirar com està la llengua al sud del País Valencià, que també Déu n'hi do, o, per exemple, a Eivissa... Nosaltres no especulem ni fem profecies ni catastrofistes ni redemptoristes. Els fets són aquests i es tracta que la gent sigui conscient de què vol continuar fent.

—Quaranta anys després, quina és la situació de la llengua?

—Continuem en la bretxa. La llengua no ha desaparegut. La llengua ha aconseguit avenços importants en l'àmbit educatiu: la immersió lingüística ha estat bàsica en aquest sentit. D'aquí també que la immersió estigui en el punt de mira

de diversos partits i opcions absolutament colonials. També s'ha aconseguit uns mitjans de comunicació de massa prou potents i atractius; tot i això no serveix per contrarestar la pressió interferenciadora de la de llengua que continua sent hegemònica, com és l'espanyol. I la immersió lingüística és positiva perquè és la llengua de l'aula —per dir-ho així...

—Però del pati, no.

—No. El pati continua sent el principal espai de nativització de la llengua espanyola a Catalunya. Allà on la llengua espanyola esdevé llengua igualment nativa de Catalunya com secularment ho havia estat només la catalana. No es poden tirar coets...

—... ni donar la llengua per morta.

—Tampoc... Servint-nos dels versos de Joan Maragall de "la sardana és la més bella de les dances que es fan i es desfan". Doncs les llengües també es fan i es desfan. Nosaltres, en el manifest de fa 40 anys invocàvem —la situació és molt diferent— un cert paral·lelisme amb els cas de l'hebreu. L'hebreu havia esdevingut, després de la diàspora del segle I dC, una llengua merament litúrgica. No era una llengua viva, parlada, habitual, sinó que l'havien conservada pels jueus pels seus ritus. Aleshores va anar com va anar, el 1948 es crea l'Estat d'Israel i van decidir que ressuscitaven l'hebreu, que s'havia mantingut com a llengua litúrgica i estava mancada de tota mena de paraules i expressions per designar tantes de noves realitats com havien sorgit en segles. I la van transformar en una llengua d'ús corrent a tota mena d'efectes i en tots els àmbits. També hi ha llengües que han anat desapareixent. Aquí entra en joc la voluntat dels parlants.

—Tot és qüestió de voluntat?

—La llei no ens és favorable però tampoc no ens és totalment adversa. La Constitució Espanyola no reconeix cap altra llengua que no sigui l'espanyol. Això ens és advers. Després, en l'Estatut d'Autonomia s'atorga el mateix rang d'oficialitat a la llengua del país com a la llengua de l'Estat. Això tampoc no ens és molt favorable. Però en tot cas no hi ha una repressió directa brutal contra l'ús del català. Això implica apel·lar a la voluntat dels parlants perquè continuïn fent ús de la llengua en tots els àmbits. D'aquí ve el títol de l'editorial, que és "objecció de llengua". Fa anys que diverses generacions van fer "objecció de consciència" per tirar endavant gent que no volia fer el servei mi-



→ litar. El Pepe Beúnza, al capdavant, i tants altres. Primer els van empresonar, després els van reprimir i després els van engegar a la Prestació Social Substitutòria. Doncs en aquest editorial ens plantejem la possibilitat real, legítima, de fer objecció de llengua, en el sentit que si no ens cal servir-nos de l'espanyol per l'interès propi que sigui, per què abandonar la llengua pròpia del país? Per què no adreçar-nos en la llengua del país a la població nouvinguda? Per què no mirar de convertir la llengua del país en un mitjà d'integració social? Això no és anar en contra de la llengua espanyola; és anar a favor de la llengua catalana i d'assegurar-ne el manteniment i l'enfortiment. Aquí demanem que la gent amb un mínim de consciència, independentment de la seva opció política, faci objecció de llengua.

—Dieu a l'editorial que “internet no és intrínsecament negatiu, és una realitat que s'ha d'acceptar i més aviat s'ha d'intentar aprofitar”.

—Evidentment. Això és com quan van arribar la ràdio i la televisió. La ràdio arriba a aquest país el 1924 i la televisió, el 1956. Dos moments que hi ha sengles dictadures a l'Estat. Als anys vint, la de Primo de Rivera, i als cinquanta, la de Franco. Dos moments de repressió brutal contra la llengua, la cultura i la identitat d'aquest país. Tot es fa en castellà i això provoca les seves polèmiques. La solució no estava a girar-se d'esquena a la televisió sinó fer el possible per aconseguir que hi hagués televisió en català. No ens podem negar als invents que marquen la història perquè aleshores sí que fora el suïcidi. Es tracta d'incorporar inter-

net i les noves tecnologies a la llengua del país per enfortir-la, com deuen fer els danesos, els holandesos, etc.

—En l'evolució de la llengua catalana hi ha tingut res a veure el fet que s'hagi defensat per separat, de manera autonòmica?

—És clar, la nació catalana és una nació trinxada. Això dels Països Catalans sona molt bé i és fins a un cert punt una realitat històrica, però en la pràctica de com s'han desenvolupat la història en els diferents països, ja és una altra cosa. Ja des del segle XV... Al segle XV dins del conjunt de la catalanofonia, València, el País Valencià, és la gran potència; en canvi, Catalunya, el Principat, està maldada per una guerra civil interna. Al XVI continua desmembrant-se aquesta unitat i tots tres països —Catalunya, País Valencià i illes Balears— segueixen trajectòries diverses. Això avui dia encara s'ha accentuat més perquè, des del poder de l'Estat espanyol, de matriu exclusivament castellana, apliquen la vella política del “divide y vencerás”. Al País Valencià, vint anys de govern del PP ha estat letal. I a les Illes, els anys que tallava el bacallà el Bauçà, també. Aquí vam anar trampejant perquè també venim d'una història, en el cas del Principat, distinta de la del País Valencià i les Illes.

—I l'Estat tampoc ha assumit la llengua catalana com a patrimoni propi?

—Gens ni mica. I un exemple pròxim als que, a més de parlants, som consumidors de productes culturals en la llengua d'aquest país és la dificultat de distribució de llibres en els diferents territoris. A més, quan manaven els de l'altre partit, els

del PSOE, amb el senyor Barrionuevo al capdavant van prohibir que les emissions de TV3 arribessin al País Valencià. Divideix i venceràs un altre cop. Això respon a una situació glotofàgica que consisteix a trinxar els diferents països catalans i fer-los creure que cadascú parla una llengua diferent de l'altre.

—**Fa no res va dimitir Albert Rivera, que en el seu moment va iniciar una altra guerra contra la llengua, sobretot per la immersió a l'escola.**

—D'una manera o altra, en termes més o menys explícits, tots els partits del 155 actuen igual. Un exemple que he citat moltes vegades. El juny de 1992 un diputat al Parlament de Catalunya del PSC-PSOE, que es deia Javier Soto Cortés, va deixar caure que si la política lingüística de la Generalitat era la mateixa que la de Franco però al revés. I va obtenir tot el quòrum del seu partit —i dels que ara anomenaríem del 155—. No el van pas fer retractar-se. Això per boca d'un partit aparentment progressista.

La política lingüística de tots els governs de la Generalitat ha estat fer tot el possible dins del màxim insuficient. És a dir, dins d'allò que no n'hi ha prou per capgirar la situació, farem el màxim. La gent del PSC mai no s'ha dedicat a contraimpugnar les mesures que des del Govern espanyol s'han pres en contra de disposicions lingüístiques adoptades per la Generalitat i que després han estat tombades pel Govern d'Estat, manés qui manés, PP o PSOE.

—**La immersió lingüística és efectiva i real?**

—Ho és bastant a l'escola primària; però, després, quan la canalla arriba a la secundària, la immersió cada cop brilla més per la seva absència. Sovint tot allò que s'ha aconseguit amb la canalla tendra i petita a les escoles elementals, quan passen al batxillerat es perd perquè cada cop l'oferta educativa en el batxillerat és més i més en espanyol. Això també s'aguanta amb agulles d'estendre roba.

—**També diuen que “no cal ser ingenus i pensar que un Estat garanteix la supervivència de la llengua”.**

—Amb això volem contrarestar una mica aquest entusiasme d'aquells que pensen que el dia que serem independents —i n'hi ha que es pensen que serà d'aquí a quatre dies i que tot seran flors i violes— serà la solució per a tots els mals en relació amb la llengua. El pobre Oriol Junqueiras —empresonat injustament— va defensar quan encara no estava empresonat que en aquesta “imminent Catalunya independent i Estat sobirà”, l'espanyol tindria el mateix rang oficial que el català.

—**I què proposen des d'Els Marges?**

—Nosaltres no ens pronunciem ni a favor de l'oficialitat de totes dues llengües ni de declarar exclusivament el català o el castellà llengües pròpies sinó que proposem una altra fórmula: primer de tot, hi ha països que no han fet mai una declaració d'oficialitat de la llengua. És el cas dels Estats



ELS MARGES: Últim número de la revista *Els Marges*, que ja ha complit 45 anys de vida.

Units. A la Constitució no es diu que l'anglès hagi de ser la llengua oficial. Segon, “oficialitat” és un terme molt incòmode, burocràtic, oficinesc. Per defecte la llengua oficial —encara que no es digui ni s'hagi de dir així— serà la llengua en què està redactada la Constitució. Si la llengua de la Constitució —repeteix “hipotètica” d'aquest futurible Estat independent— és la catalana, la llengua de la república seria la catalana. Al·legar-ne ignorància no es considerarà en cap cas motiu d'indefensió en cap àmbit (jurídic, administratiu, professional, etc.) ni serà motiu de cap excepció. Si algú defensa que la seva llengua és l'espanyol, perfecte, que funcioni en espanyol. Però el que no podrà fer ningú en aquesta hipotètica República Catalana és dir “no lo entiendo, hábleme en castellano”.

—**Destaquen vostès que hi ha Estats, com Irlanda i Andorra, que demostren que la independència i la salut de la llengua no sempre van de la mà.**

—Molta gent no hi pensa. A Andorra és alarmant. Pel que m'arriba d'alguns col·legues, és més pràctic i útil a hores d'ara saber portuguès que saber català. Una altra cosa és l'aparell burocràtic del miniestat andorrà. D'acord, això encara és en català. Però en el dia a dia de la bona gent, té més pes el portuguès —no diguem ja el castellà o el francès— que el català. Això aquí no ho diem.

—**Com veu tan llunyana l'opció de la independència i la República, què creu que cal fer ara per protegir la llengua?**

—Això: objecció de llengua. A més a més, aquí ens aferrem a la Constitució espanyola quan parla de llengües. En primer lloc fa servir un anglicisme estrany quan diu que “El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla”. Les llengües no es coneixen; les llengües se saben.

—**D'acord.**

—Però acceptem l'anglicisme. Doncs, en la mesura que qualsevol catalanet ha fet com a mínim primària i ESO, ja sabem castellà. Tens els estudis primaris i el coneixes. Una altra cosa és que tinguis l'obligació de fer-la servir. Això no ho diu la Constitució espanyola. I en tot cas es pot dir “Jo ja l'entenc. Parli'm en castellà vostè, però no em passaré a la seva llengua. No tinc obligació de passar-me a la seva llengua”. Ja sabem, i ja ho advertíem fa 40 anys, que això pot portar a situacions d'una gran incomoditat. Però jo no tinc el deure de parlar en la seva llengua. Només tinc el deure de conèixer-la. ●